

de van de winter- en trekvogelatlas, in 1978-83, werden ook incidenteel Kleine Zwanen gemeld in de maanden juni, juli en augustus. Waarschijnlijk gaat het om vogels die met een slechte conditie na de winter zijn achtergebleven, of vogels die tijdens de terugtrek uit Groot-Brittannië hier zijn gestopt.

Het lijkt er op dat de huidige structuur van de Hellegatsplaten, met z'n voormalige getijdenkreeken, begraasde ruigtes en grazige terreinen, geschikt habitat vormt voor exoten en nieuwkomers in de nationale (broedvogel)avifauna (Lensink 1996). Zo is het gebied, samen met de belendende, in het Haringvliet liggende Ventjagersplaten, een vaste pleisterplaats voor diverse soorten flamingo's, die pendelen tussen de broedkolonie in het Zwillbrocker Venn en het Deltagebied (Treep 1994). Bovenal komen er van diverse ganzen belangrijke zomerpopulaties voor. In 2000 ging het om 700-800 Brandganzen *Branta leucopsis* (in juli), waarvan c. 40 paar met pullen. Voorts broeden er Nijlganzen *Aloochen aegyptiacus*, Grauwe Ganzen *Anser anser*, Tamme Ganzen *A. a. domesticus* en incidenteel ook Kolganzen *A. albifrons*.

Summer observations of Bewick's Swans *Cygnus bewickii* at Hellegatsplaten

Since 1994 annual observations of Bewick's Swans have been made at the Hellegatsplaten (SW Netherlands) from March to August (Tab. 1). Although Bewick's Swans do occur in this region as a wintering bird, usually all birds have left before March. From 1994 till 1998 there was always one single bird present, and in 1999 and 2000 two birds stayed throughout the summer. It remains unsolved whether these birds also spent their primary moult in the area. As primary moult starts from the end of July onwards, it seems that the birds left Hellegatsplaten before wing-moult, or at least were not observed anymore. Obviously, it concerns swans which have remained in the region after their stay in winter, or which have stopped-over during spring migration from the British Isles, both probably as a result of poor body condition. In addition, it is not clear if the same individuals were involved. The area where the birds stayed, attracts large summer populations of e.g. Barnacle Geese (700-800 birds in 2000, including c. 40 breeding pairs with offspring), Greylag Geese, Egyptian Geese and, occasionally, White-fronted Geese.

Literatuur

- Cramp S. & Simmons K. E. L. (eds.) 1977. The Birds of the Western Palearctic, Vol. 1. Oxford University Press, Oxford.
- Koffijberg K., Voslamber B. & van Winden E. 1997. Ganzen en zwanen in Nederland: overzicht van pleisterplaatsen in 1985-94. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Lensink R. 1996. Vreemde vogels in de Nederlandse avifauna: verleden, heden en wat voor een toekomst. Het Vogeljaar 44: 145-164.
- Sovon 1987. Atlas van de Nederlandse vogels. Sovon, Arnhem.
- Treep J. M. 1994. Zijn flamingo's Phoenicopteridae blijvertjes in de Nederlandse wateren? Het Vogeljaar 42: 208-217.

Boomnesten van Grauwe Ganzen *Anser anser*: een nieuwe trend?

Romke Kleefstra¹ & Appie Bles²

¹Sinnebuorren 34, 8491 EH Akkrum, craneland@wx.nl

²De Vervening 28, 8465 RD Oudehaske

In de Friese laagveenmoerassen Easterskar bij Sintjohannesga en De Deelen bij Aldeboarn is de Grauwe Gans een talrijke broedvogel van natte tot droge (riet)ruigten en legakkers, met in 2000 c. 40-50 broedparen in het Easterskar en c. 150-170 broedparen in De Deelen. Tijdens controle van roofvogelnesten werd in twee gevallen niet de verwachte Buizerd *Buteo buteo* of Havik *Accipiter gentilis* aangetroffen, maar een broedende Grauwe Gans. Voor Nederland is dit een nieuw fenomeen, maar wordt dit ook een nieuwe trend?

Het boomnest in het Easterskar was gebouwd op een vergroeiing van een berk op 9,20 m hoogte in een verland petgat met dicht broekbos. Aan het nest werd in februari gebouwd door een buizerdpaar. Op 23 maart werd het silhouet van een broedende gans op het nest gezien. Een nadere inspectie op 26 maart bevestigde het vermoeden dat het om een Grauwe Gans ging. De dagen erna is het nest nog enkele malen van afstand bekeken, maar de gans werd niet meer op het nest waargenomen. Bij een nestcontrole op 31 maart bleek het nest te zijn verlaten en was het ganzenpaar nergens meer te bekennen. Het verregende nest bevatte zes eieren, alle steenkoud en deels bevuild. Op 26 april was het nest leeg en ontbrak ieder spoor van de eieren of de resten daarvan.

Het boomnest in De Deelen bevond zich in een berk op c. 9 m hoogte (overeenkomstig met de situatie in het Easterskar). Op dit nest werd in het voorjaar van 1999 succesvol door een Havik gebroed. Eind maart 2000 was het havikpaar actief

met opbouw van dit nest. In de tweede helft van april bleek het nest echter bezet te zijn door een gans. Ook in dit geval bleek een Grauwe Gans de nieuwe eigenaar. Op 1 mei werd het nest op inhoud gecontroleerd en werden vijf steenkoude eieren aangetroffen. Klimsporen op de boomstam wezen op verstoring van het nest door een marterachtige, vermoedelijk een Steenmarter *Martes foina*. Er werden geen alarmerende Grauwe Ganzen waargenomen, ook niet op 11 mei toen de nestlocatie andermaal werd gecontroleerd. Ook tijdens daaropvolgende bezoeken werd geen vogel meer op het nest gezien. Op 10 juni was het nest overgenomen door een Nijlgans *Alopochen aegyptiaca*, een soort die in tegenstelling tot de Grauwe Gans veelvuldig wordt aangetroffen op boomnesten. Van deze soort werden onder de nestboom vier aangepikte eieren gevonden. In het nest lagen nog eens drie aangepikte en drie intacte nijlganseieren, plus een intact grauwe ganzenei. In de nestkom werden geen sporen van uitgekomen eieren aangetroffen. Het ei van de Grauwe Gans was licht bebroed.

Uit het raadplegen van veel literatuur en het bespreken van de broedgevallen met enkele ganzenexperts blijkt dat boomnesten van Grauwe Ganzen weliswaar zelden voorkomen, maar niet geheel ongewoon zijn. Zo nu en dan worden wel nesten in struikgewas en bomen gevonden, meestal in uiterwaarden. Waarschijnlijk worden deze gebouwd tijdens hoge waterstanden, waarna de nesten met het zakken van de waterspiegel op 1.5-4.5 m hoogte blijven zitten. (B. Voslamber, Mrugasiewicz & Witkowski 1962, Pallas 1827, Dolguschin 1960, Kux 1963). In de dierentuin van Berlijn werden nesten van Grauwe Ganzen in voor andere soorten geplaatste broedkorven in boomkronen aangetroffen (Heinroth 1926). Echte boomnesten zijn eerder beschreven in Duistland en Scandinavië. Het ging daarbij om oude nesten van Blauwe Reigers *Ardea cinerea* (Hudec & Rooth 1970), Raven *Corvus corax* (Rutschke 1997), Buizerds (Hauff & Illmann 1999) en kraaien (Madsen *et al.* 1999). Terwijl in Duitsland boomnesten van Grauwe Ganzen naar een trend neigen (zie ook Hauff *et al.* 1983, Neubauer 1996, Hauff & Illmann 1999), staat het broeden in bomen door Grauwe Ganzen in Zweden bekend als een zeldzaam fenomeen (L. Nilsson).

In de hier besproken Friese laagveenmoerassen zal het broeden in bomen door Grauwe Ganzen niet samenhangen met hoge waterstanden, omdat de waterstand in beide gebieden amper dynamisch is te noemen. Het is aannemelijker dat de Grauwe Ganzen het wellicht hogerop zochten in

verband met predatiedruk. Zowel het Easterskar als De Deelen worden bewoond door Vossen *Vulpes vulpes*, marterachtigen, ratten en verwildeerde katten, en voor deze grondpredatoren zijn vrijwel alle gebiedsdelen bereik- en beloopbaar. Predatie van Grauwe Ganzen en hun nesten is in beide gebieden vastgesteld. Verplaatsing van soorten met een overeenkomstige voorkeur voor broeden in natte tot droge (riet)ruigten, zoals Purperreiger *Ardea purpurea* en Bruine Kiekendief *Circus aeruginosus*, naar hoger gelegen broedplaatsen, zoals in struiken en bomen, is eerder vastgesteld en veelal in relatie gebracht met predatiedruk (Koks 1994, van der Kooij 1995). Daarnaast worden nesten van Grauwe Ganzen in De Deelen intensief verstoord door Staatsbosbeheer door middel van het schudden en rapen van eieren. Met de tamelijk hoge dichtheden van broedende Grauwe Ganzen in het Easterskar en De Deelen, de opmars van de soort in Friesland, de aanwezigheid van broedgelegenheid in bomen en de verwachting dat de predatiedruk van grondpredatoren de komende jaren niet fors zal afnemen, mag het in bomen broeden van Grauwe Ganzen wellicht vaker worden verwacht. Het controleren van boomnesten in dergelijke gebieden is daarom zeker aan te bevelen.

Voor het aandragen van informatie, het raadplegen van literatuur of hulp in het veld worden Jorn Akkerman, Jouko Dijkstra, Bart Ebginge, Tom Jager, Jan Kleefstra, Kees Koffijberg, Ben Koks, Leif Nilsson, Pieter Schaper, Chris van Turnhout en Berend Voslamber bedankt. Voor het becommentariëren van de eerdere versie van dit artikel gaat dank uit naar Kees Koffijberg. Deze korte bijdrage is een gereviseerde versie van een artikel dat vorig jaar in het Friese natuurtijdschrift *Twirre* is verschenen (Bles & Kleefstra 2000).

Literatuur

- Bles A. & Kleefstra R. 2000. Boomnesten van Grauwe Ganzen in Fryslân in het voorjaar van 2000. *Twirre* 11 (3): 9-10.
- Dolguschin I. A. 1960. Pticy Kazachstana Vol. 1. Alma-Ata.
- Hauff P. & Illmann P. 1999. Langfristige Betandsentwicklung der Graugans im Naturschutzgebiet "Kuhlrader Moor und Röggeleiner See", Mecklenburg-Vorpommern. *Vogelwelt* 120: 231-235.
- Hauff P., Illmann P. & Neubauer W. 1983. Baumbruten der Graugans in Mecklenburg. *Falke* 30: 200-201.
- Heinroth O. 1926. Hochbruten von Graugans und Kolbente. *Beitr. Fortpfl. Vögel* 2: 6-8.
- Hudec K. & Rooth J. 1970. Die Graugans. Die Neue Brehm-Bucherei. A. Ziemsen Verlag, Wittenberg-Lutherstadt.
- Koks B. 1994. Bruine Kiekendief bouwt nest in struik. *De Takkeling* 2 (3): 15-18.
- van der Kooij H. 1995. Werkt de Vos *Vulpes vulpes* de Purperreiger *Ardea purpurea* in de nesten? *Limos* 68: 137-142.
- Kux Z. 1963. Beitrag zur Kenntnis der Verbreitung und Bionomie der Entenvögel (Anatidae) im Inundationsgebiet des Unterlaufs der Thaya und den anliegenden Teichen. *Acta Mus. Morav.* 68: 167-208.
- Madsen J., Cracknell G. & Fox A. D. (red.) 1999. Goose populations of the Western Palearctic. A review of status and distribution. *Wetlands International Publ. No. 48*, Wetlands International, Wageningen.
- Mrugasiewicz A. & Witkowski J. 1962. An ornithological sketch of the Barycz Valley in Poland. *British Birds* 55: 245-272.
- Neubauer W. 1996. Weitere Baumbruten der Graugans in Mecklenburg-Vorpommern. *Orn. Rundbrief Meckl.-Vorp.* 38: 3-5.
- Pallas P. S. 1827. *Zoographia Rosso-Asiatica*, Vol II. Petersburg.
- Rutschke E. 1997. *Die Wildgänse: Lebensweise-Schutz-Nutzung*. Parey, Berlin.

Greylag Geese *Anser anser* nesting in trees: a new trend?

During breeding bird surveys in two peat bog areas in the province of Friesland in 2000, two pairs of Greylag Geese were found nesting in birch trees. Both nests were built at an altitude of about 9 m, in nests formerly used by Buzzard and Goshawk. The nests were still occupied by their original owners at the start of the breeding season, but were apparently occupied by the greylags later on. The first nest, at Easterskar (near Sintjohannesga), contained 6 eggs on 31 March. However, it seemed already abandoned as there were no signs of the geese and the eggs were not incubated. In the second area, De Deelen (near Aldeboarn), was found in the second half of April. A check on 1 May revealed 5 eggs. Like in Easterskar, this nest was not occupied anymore. Moreover, no alarming geese were found in close vicinity. Tracks indicated disturbance by a marten (probably Stone Marten). Later on, the nest was re-occupied by a pair of Egyptian Geese. Contrary to the nesting-behaviour of this species, tree-nesting Greylag Geese are a novelty in The Netherlands. Increasing predation pressure by Foxes, marten and other ground-dwelling predators, might stimulate Greylag Geese to abandon their ground-nesting behaviour in favour of nests in trees, a trend which has already been reported for species like Purple Heron.